

21. Черешнюк В. М. Правове регулювання укладання і виконання господарських договорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». К.: Київський нац. економічний ун-т імені Вадима Гетьмана, 2007. 21 с.

22. Хозяйственное право: учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др.; под ред. Мамутова В. К. К.: Юриком Интер, 2002. 912 с.

23. Татькова З. Ф. Підстави, види та форми господарсько-правової відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк: Донец. нац. ун-т, 2009. 238 с.

24. Рішення господарського суду м. Києва від 9 липня 2015 р. у справі № 910/24680/14 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Слух» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Ліко-Житлосервіс». *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46969356>.

25. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

26. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92. Ст. 3248.

27. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) «Дохід»: Міжнародний документ від 1 січня 2012 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_025.

28. Орехова А. І. Економічна сутність категорії прибутку. *Інноваційна економіка: Науково-виробничий журнал*. 2013. № 7 (45). С. 313–316.

29. Юдин О. Убытки, вред, ущерб, потери, расходы: взгляд юриста. Возмещение ущерба: правовые и налогово-бухгалтерские аспекты: сборник систематизированного законодательства / сост. И. А. Сухомлин, Е. Б. Кушина; учред. ЧАО «Блиц-Информ», 2012. Вып. 9. С. 9–14.

УДК 346.26

Є. О. Липницька

доцент кафедри господарського права
Донецького національного
університету імені Василя Стуса,
канд. юрид. наук

ЗЕМЕЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Ключові слова: підприємства з іноземними інвестиціями, спільне підприємство, іноземне підприємство, земельна правосуб'єктність, права на землю.

Невід'ємним елементом правового статусу підприємства з іноземними інвестиціями (далі – ПІІ) є його правосуб'єктність. ПІІ реалізують свої права та обов'язки у сфері земельних відносин завдяки наявності у них земельної правосуб'єктності, яка є можливістю і здатністю особи виступати суб'єктом таких правовідносин з усіма правовими наслідками. Зміст цих прав та обов'язків визначає межі можливої поведінки, від чого залежить забезпечення інтересів таких підприємств, а також їх засновників або учасників. Разом з цим низка аспектів, пов'язаних з

реалізацією земельної правосуб'єктності ПП, не одержали системного законодавчого вирішення, що є однією з основних причин, які стримують іноземних інвесторів від заснування нових підприємств або набуття участі у діючих підприємствах.

Законодавство, що визначає земельну правосуб'єктність ПП, має суттєві недоліки. Так, протягом багатьох років невирішеними на законодавчому рівні залишаються питання набуття права власності на земельні ділянки підприємствами, створеними за законодавством України, засновниками (учасниками) яких є лише іноземні інвестори, не узгоджена термінологія, що вживається у Земельному кодексі України (далі – ЗК України) [1] та інших законодавчих актах для позначення господарських організацій, у складі засновників (учасників) яких є іноземний інвестор (інвестори), не конкретизовано порядок погодження продажу земельних ділянок таким суб'єктам. Наслідком цього є неоднозначне застосування відповідних норм та необхідність звернення заінтересованих суб'єктів до судових органів за захистом своїх прав.

Основні аспекти земельної правосуб'єктності різних категорій фізичних та юридичних осіб, в тому числі іноземних, досліджувались у роботах В. І. Семчика, П. Ф. Кулинич, А. М. Мірошниченка, О. О. Погрібного, М. М. Чабаненко, О. Літошенко та інших. Однак питання земельної правосуб'єктності саме ПП не отримало достатнього висвітлення у науці.

Наведене вище вказує на актуальність теми цього дослідження, метою якого є виявлення особливостей земельної правосуб'єктності ПП, а також розробка пропозицій щодо набуття та реалізації такими підприємствами прав на землю.

Під правосуб'єктністю в теорії права розуміють здатність суб'єкта бути учасником правовідносин [2, с. 227; 3, с. 293] або здатність фізичних та юридичних осіб у встановленому порядку бути суб'єктами права, тобто носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [4, с. 697]. Залежно від кола та змісту прав та обов'язків правосуб'єктність може бути загальною, галузевою та спеціальною [5, с. 44]. Земельна правосуб'єктність є окремим видом галузевої правосуб'єктності, що визнає здатність особи бути учасником земельних правовідносин [6, с. 13].

Свого часу Г. О. Аксеньюк відмежовуючи цивільну правосуб'єктність від земельної підкреслював специфічність останньої, що пов'язана з використанням землі, особливо в сільському господарстві, де земельні права переплітаються з трудовою участю в її обробці [7, с. 72].

Характеризуючи земельну правосуб'єктність підприємств з іноземними інвестиціями, слід зазначити, що вони як суб'єкти господарювання відповідно до свого правового статусу реалізують суб'єктивні права і виконують юридичні обов'язки щодо землі, земельних ділянок та прав на них шляхом вчинення певних дій на основі господарської правосуб'єктності, якою є «сукупність загальних юридичних можливостей щодо участі в безпосередній господарській діяльності та керівництва нею, що визнається законодавством за суб'єктом господарювання» [8, с. 277–280]. Беручи за основу підхід, запропонований в роботах В. К. Мамутова та О. А. Беляневич, господарську правосуб'єктність

доцільно розглядати через: 1) господарську компетенцію, тобто конкретні права та обов'язки щодо здійснення господарської діяльності та керівництва нею (такі права та обов'язки існують у силу закону); 2) господарську правоздатність, тобто можливість своїми діями набувати прав і обов'язків, що відповідають предмету діяльності суб'єкта, не входять у конфлікт із цілями діяльності цього суб'єкта [9, с. 58–59; 10, с. 400].

Враховуючи вищевказаний підхід, в рамках цієї статті будуть досліджені права ПП на землю, передбачені чинним законодавством. При цьому поняття «підприємство з іноземними інвестиціями» використовується як узагальнююче, що охоплює два види підприємств: спільні та іноземні.

У ракурсі досліджуваного питання потрібно відзначити, що особливістю земельного законодавства є диференціація обсягу прав на землю залежно від національної приналежності суб'єкта. Земельна правосуб'єктність іноземних юридичних осіб є значно вужчою у порівнянні з відповідною правосуб'єктністю юридичних осіб, заснованих громадянами України та/або юридичними особами України.

Поряд з цим слід констатувати, що ЗК України не використовує поняття «підприємства з іноземними інвестиціями», а лише регулює умови та порядок набуття прав на землю спільними підприємствами, при цьому повністю прирівнює їх земельну правосуб'єктність до правосуб'єктності іноземної юридичної особи, тобто особи, заснованої за законодавством іноземної держави. Так, відповідно до ч. 3 ст. 82 ЗК України спільні підприємства, засновані за участю іноземних юридичних і фізичних осіб, можуть набувати право власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення, у випадках, та в порядку, встановленому цим Кодексом для іноземних юридичних осіб.

Слід наголосити, що вищевказана норма ЗК України має ряд суттєвих недоліків, які ускладнюють реалізацію прав на землю як для новоутворених підприємств, що засновані за участю іноземних інвесторів, так і діючих підприємств, щодо яких іноземний інвестор набув права засновника (учасника).

Перш за все необхідно вказати на законодавчу невизначеність поняття «спільне підприємство», що впливає на реалізацію земельних прав таких господарських організацій. Визначення цього виду підприємства, надане в ЗК України, не узгоджено з іншими законодавчими актами, які регулюють правовий статус підприємств, у складі засновників (учасників) яких є іноземні інвестори, зокрема, Господарським кодексом України [11], законами України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [12] та «Про режим іноземного інвестування» [13].

Відповідно до листа Державного комітету України по земельних ресурсах від 1 жовтня 2009 р. № 15331/17/12-09 при роз'ясненні положень ст. 82 ЗК України дається посилання на визначення поняття «спільне підприємство», закріплене ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», на основі чого констатовано, що підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, можуть набувати право власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення [14]. Однак співставлення відповідних формулю-

вань ч. 3 ст. 82 ЗК України та ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дозволяє констатувати, що вони містять суттєві розбіжності. У зв'язку з цим можна погодитись із зауваженням С. Саврук, яка вказує, що передбачене Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначення спільного підприємства фактично застосовується для цілей цього Закону, тобто для регулювання зовнішньоекономічної діяльності, і не може бути повною мірою застосоване в земельному законодавстві [15].

Розуміння вищевказаних законодавчих положень суб'єктами правозастосовної практики також не є однозначним. Так, наприклад, прокурором було внесено протест на рішення міської ради про продаж земельної ділянки ВАТ «Луцькпластмас», який вмотивовано тим, що одним із засновників ВАТ «Луцькпластмас» є АТ «Хемосвіт» (Словаччина), розмір внеску якого до статутного капіталу підприємства становить понад 10 %, відтак продаж земельної ділянки слід було здійснити відповідно до ч. 3 ст. 82, ч. 2 ст. 129 ЗК України за погодженням з Кабінетом Міністрів України. Однак господарським судом було встановлено, що ВАТ «Луцькпластмас» не є спільним підприємством, заснованим за участю іноземних юридичних і фізичних осіб, а є підприємством з іноземними інвестиціями, і на нього не поширюються обмеження, встановлені ч. 3 ст. 82, ч. 2 ст. 129 ЗК України [16].

У зв'язку із зазначеним вбачається, що такий підхід ґрунтується на буквальному тлумаченні ч. 3 ст. 82 ЗК України, однак застосування телеологічного (цільового) тлумачення цього ж положення вказує на те, що при його закріпленні законодавчий орган навряд чи мав на меті встановлювати різний режим набуття земельних ділянок для спільних підприємств залежно від способу набуття іноземними інвесторами засновницьких чи корпоративних прав.

Також вбачається суттєвим недоліком неврахування земельним законодавством ступеня участі іноземних інвесторів у спільних підприємствах. Так, до підприємства навіть з незначною часткою участі іноземного інвестора (наприклад 1 %) за діючим законодавством застосовуються всі обмеження щодо набуття прав на земельні ділянки, передбачені для юридичної особи, заснованої за законодавством іноземної держави. Це навряд чи є прийнятним, оскільки придбання у власність земельних ділянок спільними підприємствами із часткою участі іноземних інвесторів до 50 відсотків не становить якихось ризиків для економічних чи інших інтересів держави. Зважаючи на це, при доопрацюванні ст. 82 ЗК України пропонується уточнити, що встановлені для іноземних юридичних осіб умови набуття права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення поширюються на спільні підприємства з вирішальною участю іноземних інвесторів (частка становить понад 50 відсотків) та іноземні підприємства.

Іншою проблемою, на яку необхідно звернути увагу, характеризує правосуб'єктність ПП, є те, що діюча редакція ЗК України не регулює питання набуття права власності на земельні ділянки юридичними особами, створеними за законодавством України, склад засновників (учасників) яких представлено лише іноземними інвесторами, тобто іноземними підприємствами. Таким чином, іноземні підприємства, включаючи дочірні, виключені зі списку суб'єктів, які можуть набувати право власності на земельні ділянки в Україні. В цьому

випадку законодавець навряд чи мав на меті спеціально обмежити право власності на земельні ділянки для таких юридичних осіб. Адже, якщо серед юридичних осіб, яким надано право набувати право власності на земельні ділянки, є суб'єкти, які є іноземними юридичними особами, то таке право повинні мати і підприємства, створені та зареєстровані за законодавством України, незважаючи на кількість іноземних інвестицій в статутному капіталі або склад засновників.

Про особливу актуальність цього питання свідчать неодноразові спроби суб'єктів законодавчої ініціативи усунути дискримінацію прав іноземних підприємств на землю несільськогосподарського призначення та привести національне законодавство у відповідність із міжнародними зобов'язаннями України за міжнародними договорами про сприяння та взаємний захист іноземних інвестицій [17, 18]. Однак до цього часу відповідні зміни до ЗК України внесені не було.

Крім того, іноземні інвестори, які готові вкладати кошти в українську економіку, безпосередньо зверталися до Верховної Ради України з пропозицією внесення змін до ст. 82 ЗК України із закріпленням рівного підходу до юридичних осіб, заснованих за правом України. Більш того вони відзначають, що «на практиці обмеження, передбачені вказаною статтею, обходять в той спосіб, що учасником в юридичній особі, заснованій за законодавством України виступає інша (проміжна) юридична особа, яка теж заснована за законодавством України і вже тільки в цій особі засновником чи учасником виступає іноземна юридична чи фізична особа. Отже, на практиці чинна редакція ст. 82 ЗК України призводить до створення нетранспарентних та непотрібних холдингових структур, натомість жодного позитивного результату, при цьому, ані для економіки, ані для захисту якихось інтересів не досягається» [19].

Законодавча невизначеність цього питання також призводить до того, що суб'єкти правозастосування керуються різними позиціями щодо можливості набуття іноземними підприємствами права власності на земельні ділянки. Так, в ході розгляду справи за позовом іноземного підприємства (ТОВ) до сільської ради та про визнання права ТОВ на набуття права власності на земельну ділянку несільськогосподарського призначення, на якій розташовані його виробничі приміщення, господарський суд позов підприємства задовольнив з посиланням на ст. 4 Угоди між Україною та Швейцарською Конфедерацією про сприяння та взаємний захист інвестицій, на основі якої визначено, що у позивача як юридичної особи, заснованої іноземними інвесторами, право якої прирівняне до прав юридичної особи, заснованої громадянами України або юридичними особами України, з огляду на укладення зазначеної угоди виникло право на придбання земельної ділянки у власність [20].

Вищевказане свідчить про необхідність уточнення положень ч. 3 ст. 82 ЗК України на основі узгодження відповідної термінології, що вживається у цьому Кодексі та інших законодавчих актах. При цьому до суб'єктів земельних праводносин, в тому числі власності на землю, слід включити як спільні підприємства, тобто підприємства, створені за законодавством України, склад засновників

(учасників) яких представлено одним або більше іноземними інвесторами та одним або більше іншими суб'єктами, що не є іноземними інвесторами, так й іноземні підприємства, тобто створені за законодавством України підприємства, склад засновників (учасників) яких представлено лише іноземними інвесторами.

Розглядаючи правосуб'єктність підприємств з іноземними інвестиціями слід також зазначити про наявність обмежень щодо категорій земель, які можуть набувати ці суб'єкти. Аналіз статей 22, 82 ЗК України дає підстави стверджувати, що до підприємств з іноземними інвестиціями застосовуються обмеження, які передбачені для іноземних юридичних осіб щодо набуття у власність лише земель сільськогосподарського призначення. Разом з тим таке правило прямо не закріплено у ЗК України, а лише опосередковано впливає з його змісту. Виходячи з того, що таке обмеження передбачено лише щодо спільних підприємств, існування яких на сьогодні не передбачено господарським законодавством, на практиці мали місце випадки застосування протилежного підходу. Так, при розгляді одного із спорів за участю підприємства з іноземними інвестиціями суди дійшли висновку, що згідно з ч. 4 ст. 22 ЗК України встановлена заборона на передачу земель сільськогосподарського призначення у власність іноземним громадянам, іноземним юридичним особам та іноземним державам. Ця заборона не розповсюджується на підприємства з іноземними інвестиціями, а отже таке підприємство може мати на праві власності землі сільськогосподарського призначення, у тому числі й земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства [21]. І хоч застосування такого підходу у судовій практиці є скоріше винятком, ніж правилом, це не виключає необхідності однозначного врегулювання відповідного питання на рівні закону.

До того ж набуття підприємствами з іноземними інвестиціями права власності на земельні ділянки як й для іноземних юридичних осіб прямо пов'язане з придбанням об'єктів нерухомості. Зокрема, такі підприємства мають право набути земельну ділянку у власність: 1) у межах населених пунктів у разі придбання об'єктів нерухомого майна та для спорудження об'єктів, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності в Україні; 2) за межами населених пунктів лише у разі придбання об'єктів нерухомого майна. При цьому, слід звернути увагу на той факт, що витрати на придбання земельної ділянки різко підвищуються за рахунок необхідності придбання об'єкта нерухомого майна. Крім того, розмір земельної ділянки, обмежений характеристиками об'єкта нерухомого майна, робить цю ділянку не такою привабливою для покупця [22].

Виходячи з положень ст. ст. 82, 129 ЗК України, для підприємств, заснованих за участю іноземного інвестора, встановлено особливий порядок придбання у власність земельних ділянок несільськогосподарського призначення у різних категорій власників. Так, для придбання земельних ділянок у держави чи територіальної громади необхідне погодження відповідних органів влади (Кабінету Міністрів України або Верховної Ради України). Водночас придбання земельних ділянок у фізичних чи юридичних осіб-власників погодження не вимагає. Як відомо, на сьогодні існує ціла низка схем та механізмів для обходу вищевказаного порядку, які широко використовуються іноземними інвесторами. Наприклад, створюється юридична особа, яка купує

земельну ділянку із земель державної чи комунальної власності, а потім перепродає придбану ділянку відповідному спільному або іноземному підприємству. Саме таким шляхом пішло «METRO Cash&Carry Україна» [23].

Вбачається недоцільність застосування складного та бюрократизованого порядку продажу земельних ділянок для національних підприємств, які виділені лише за ознакою наявності у складі засновників або учасників іноземного інвестора. У зв'язку з цим пропонується поширення на ППІ порядку придбання земель несільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, передбаченого ст. ст. 127, 128 ЗК України (з урахуванням частки участі іноземного інвестора у підприємстві).

При розгляді земельної правосуб'єктності ППІ необхідно також зазначити про їх можливість набувати землю на інших правових титулах, ніж право власності. Чинне земельне законодавство не передбачає окремих обмежень для отримання земельних ділянок у користування таких суб'єктів. Так, згідно зі ст. 134 ЗК України права на землю (оренда, емфітевзис та суперфіцій), у тому числі з розташованими на них об'єктами нерухомого майна державної та комунальної власності, підлягають продажу окремими лотами на конкурентних засадах, крім випадків, встановлених ч. 2 цієї статті. Передача вказаних прав на землю приватної форми власності здійснюється відповідно до положень ЗК України, Цивільного кодексу України та Закону «Про оренду землі».

Слід зазначити, що на сьогоднішній день альтернативою договорів оренди землі є договори емфітевзису та суперфіцію, перевагами яких є, зокрема: відсутність вимог до форми та змісту договорів; визначення за домовленістю сторін розміру плати, порядку розрахунку та строку дії договору; можливість відчуження права користування третім особам. Отже, укладення та виконання договорів емфітевзису та суперфіцію є менш законодавчо урегульованим та формалізованим на відміну від договору оренди. Це у значній мірі спрощує та прискорює процедуру укладення зазначених договорів та робить їх більш привабливими порівняно з договором оренди землі [24]. До того ж укладення договору емфітевзису може бути варіантом набуття прав на землі сільськогосподарського призначення для ППІ.

Враховуючи вищевказане, можна зробити висновок, що ППІ, видами яких є спільні та іноземні підприємства, наділені земельною правосуб'єктністю, відмінною від правосуб'єктності, якою володіють інші національні господарські організації. Земельна правосуб'єктність ППІ характеризується встановленням обмежень та додаткових умов для набуття прав на землю: обмеження щодо категорії земель, щодо яких підприємства можуть набувати право власності (лише землі несільськогосподарського призначення); набуття права власності на земельні ділянки прямо пов'язується з придбанням або спорудженням (в межах населеного пункту) об'єктів нерухомості; має місце особливий порядок придбання земель несільськогосподарського призначення державної та комунальної власності.

Напрямами удосконалення законодавчих положень, що визначають земельну правосуб'єктність ППІ, можуть стати: конкретизація кола суб'єктів, яким надано право набувати право власності на земельні ділянки на основі узгодження відповідної термінології, що вживається у ЗК України та інших

законодавчих актах (до таких суб'єктів варто віднести не лише спільні, а й іноземні підприємства); врахування розміру частки, належної іноземному інвестору у статутному капіталі ПІІ, при визначенні обсягу прав на землю та порядку продажу земель державної та комунальної власності.

Реалізація вказаних пропозицій сприятиме забезпеченню прав на землю ПІІ, що дозволить, з одного боку, зменшити ризики для іноземних інвесторів, а з іншого – збільшити обсяг іноземних інвестицій в українську економіку, зробити відносини щодо виділення земель більш прозорими, що в цілому матиме позитивний вплив на інвестиційний клімат країни.

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27. (Із змінами).
2. Теорія держави і права: Навч. посіб. / За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
3. Теория государства и права: Учебник для ВУЗОВ, 3-е издание / Под ред. С. С. Алексеева, С. И. Архипова. М.: НОРМА, 2005. 458 с.
4. Великий енциклопедичний словник / За ред. Ю. С. Шемшученка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.
5. Алексеев С. С. Общая теория права. Курс в 2-х томах. М.: Юрид. лит., 1982. 360 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / за заг. ред. В. В. Медведчука. К.: Юрінком Інтер, 2004. 656 с.
7. Аксененко Г. А. Земельные правоотношения в СССР. М.: Госюриздат, 1958. 308 с.
8. Хозяйственное право: учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, В. В. Хахулин и др.; под ред. В. К. Мамутова. К.: Юринком Интер, 2002. 912 с.
9. Грудницька С. Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий: проблемы теории и практики: моногр. / С. Н. Грудницькая; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 428 с.
10. Бебяневич О. А. Теоретичні проблеми господарського договірної права: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2006. 506 с.
11. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144. (Із змінами).
12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377. (Із змінами).
13. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19. Ст. 80. (Із змінами).
14. Лист Державного комітету України по земельних ресурсах від 1 жовтня 2009 р. № 15331/17/12-09. *Професійна нормативно-правова бібліотека «Норматив PRO»*. URL: <http://document.ua/shodo-rozjasnennja-dejakih-pitan-zemelnogo-zakonodavstva-doc7515.html>.
15. Саврук С. Окремі аспекти законодавчого регулювання набуття права власності на землю іноземними юридичними особами. *Юридичний журнал*. 2007. № 4. С. 45–48. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2628>.
16. Рішення господарського суду Волинської області від 5 вересня 2013 р. у справі № 04/20-92. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://cases.legal/lang-uk/act-uk1-33385884.html>.
17. Про внесення змін та доповнень до Земельного кодексу України (щодо іноземних юридичних осіб): проект Закону України від 23 липня 2008 р. № 2600. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=32681.

18. Про внесення змін до Земельного кодексу України (щодо права власності іноземних інвесторів на землю): проект Закону України від 15 квітня 2016 р. № 4455. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58767.

19. Лист Американської торгівельної палати в Україні до Голови Верховної Ради України. URL: publications.chamber.ua/2016/.../PP_Groisman_updated.doc.

20. Рішення господарського суду Закарпатської області від 28 жовтня 2008 р. у справі № 11/64. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: www.reyestr.court.gov.ua/Review/2283117.

21. Постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 18 листопада 2008 р. у справі № 2-8/8089-2008. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/12328501>.

22. В центрі уваги: права власності на землю: Аналітичний звіт, підготовлений Комітетом з питань нерухомості та Правничим комітетом Європейської Бізнес Асоціації. 2007. 11 с.

23. Соловцова О. П. Продаж земельних ресурсів іноземним інвесторам: вітчизняна та закордонна практика. URL: ea.donntu.edu.ua/.../Продаж%20земельних%20ресурсів%2.

24. Близнюк П. Емфітевзис як альтернатива оренді землі. *Агро*. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/Emfitevzis-yak-alternativa-orendi-zemli>.

УДК 346.12:347.413:347.764

Ю. О. Моїсєєв

доцент кафедри господарського права
Донецького національного
університету імені Василя Стуса,
канд. юрид. наук, доцент

Ю. П. Уралова

старший викладач кафедри
цивільного права і процесу
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ ДО СУБ'ЄКТІВ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

Ключові слова: суб'єкти страхового посередництва, страхове посередництво, страхові брокери, перестрахові брокери, страхові агенти, форми господарсько-правової відповідальності, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції.

Однією з передумов належної організації діяльності страхових посередників в сучасних умовах господарювання є законодавче забезпечення дотримання правил при здійсненні цієї діяльності, підтримання договірної дисципліни, належного виконання страховими посередниками господарських зобов'язань. Вирішення цього питання залежить від ефективності дії механізму правового